

**Чернівецький національний університет імені
Юрія Федьковича**

Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Діалектологія української мови»
(обов'язкова)

Освітньо-професійна програма «Українська мова та література»

Спеціальність 014 Середня освіта

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Мова навчання – українська

Розробники: д.ф.н. проф. Руснак Н.О

Профайл викладача (-ів)

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=Pw8PiOgAAAAJ&hl=uk>

Контактний тел. 095-67-37-929

E-mail: n.rusnar@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації

Очні консультації:

вівторок з 13.00 до 14.00.

Онлайн-консультації: середа з 13.00 до 14.00.

**Очні консультації: за попередньою домовленістю.
(понеділок та четвер з 14.30 до 15.30).**

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Дисципліна «Діалектологія української мови» покликана сформувати у студентів розуміння розмаїтості української національної мови, відомості про структуру національної мови та місце і роль у ній діалектної мови.

2. Мета навчальної дисципліни: усвідомити роль діалектної мови як основи літературної, з'ясувати членування діалектної мови, специфіку української діалектної мови на всіх рівнях, межі поширення діалектних явищ.

3. Пререквізити. Сучасна українська мова. Історична граматики.

4. Результати навчання

Студенти повинні:

знати:

- структуру національної мови та місце у ній діалектної;
- різні підходи до висвітлення проблем діалектної мови;
- шлях становлення української діалектології;
- будову української діалектної мови;
- визначення основних термінів діалектології;
- діалектні особливості української діалектної мови (за мовними рівнями);
- специфічні риси кожного з трьох наріч української діалектної мови;

вміти:

- аналізувати фонетичні явища української діалектної мови;
- аналізувати лексичні особливості української діалектної мови;
- аналізувати морфологічні явища української діалектної мови;
- аналізувати синтаксичні особливості української діалектної мови;
- аналізувати мовні особливості говорів та наріч української діалектної мови;
- аналізувати діалектні тексти за мовними рівнями.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			Кредитів	Годин	Лекції	Практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	3	5	150	30,	30			82	8	залік
Заочна	2	3	5	150	8	8			134		залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин		
		денна форма	Заочна форма

	усього о	у то му чи слі		усього	у тому числі							
		Л	п		Ін д	с.р .		л	П	лаб	Інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Фонетична система української діалектної мови											
Тема 1.Діалектологія як мовознавча дисципліна: предмет вивчення		2	2		1		10	2	2			10
Тема 2. Структура української діалектної мови		2	2				10					10
Тема 3.Вокалізм української діалектної мови		4	4		1		20	2	2			20
Тема 4. Консонантизм української діалектної мови		4	4		1		40					20
Тема 5. Лексична система української діалектної мови		2	2				10					10
Усього		14	14		3		70	4	4			70
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Граматичні особливості української діалектної мови											
Тема 6. Морфологічні особливості української діалектної мови		6	6				10	2	2			10
Тема 7. Синтаксичні особливості української		2	2				10					10

діалектної мови												
Тема 8. Лінгвальні особливості говорів поліського наріччя		2	2				10					10
Тема 9. Лінгвальні особливості говорів південно- західного наріччя		2	2				10					10
Тема 10. Характеристика говорів південно- східного наріччя		2	2				10					10
Тема 11. Лінгвальні особливості буковинських говірок		2	2				12	2	2			12
Разом за ЗМ 2		16	16				52	4	4			52
Усього годин		30	30				134	8	8			134

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Відомості з діалектології у шкільному курсі української мови.
2	Особливості волинсько-подільських говірок української діалектної мови.
3	Специфіка звукового поля фонем української діалектної мови.
4	Порівняльна характеристика голосних фонем української літературної та діалектної мови.
5	Порівняльна характеристика консонантизму української літературної та діалектної мови.
6	Обрядова лексика в українській діалектній мові.
7	Галицько-буковинські говірки в українській діалектній

	мові.
8	Дієслівні форми в українській діалектній мові.
9	Фонетико-граматичні особливості говірок карпатської групи.
10	Порівняльна характеристика говорів південно-західного наріччя.

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

1. Діалектні риси у мові творів буковинських письменників.
2. Етнографізми у мові творів М.Матіос.
3. Синтаксичні діалектизми у мові творів Марка Черемшини.
4. Морфологічні діалектизми у мові творів В.Стефаника.
5. Лексичні діалектизми у мові творів О.Кобилянської.
6. Обрядова лексика у мові творів Ю.Федьковича.
7. Діалектизми у мові творів М.Коцюбинського.
8. Діалектна лексика у мові творів М.Стельмаха.
9. Професійна діалектна лексика у *Словнику буковинських говірок*.
10. Фонетичні варіанти у *Словнику буковинських говірок*.

6. Система контролю та оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи.

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Формою підсумкового контролю є залік.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Розподіл балів, які отримують студенти Для прикладу (залік)

Для прикладу (залік)

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)												Кількість балів (екзамен)		Сумарна к-ть балів			
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль2					40		100			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12				T 13	T 14	T15
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4				4	4	4

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

5. Рекомендована література

1. Атлас української мови. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі / [авт. : Д.Т.Бандрівський, Л.М. Григорчук та ін.]. – К. : Наук. думка, 1988. – 520 с. ; 407 карт.
2. Бевзенко С.П. Українська діалектологія : [навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун-тів і пед. ін-тів] / Степан Пилипович Бевзенко. – К. : Вища шк., 1980. – 244 с.
3. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини / Костянтин Федорович Герман. – Чернівці : Час, 1995. – 414 с.
4. Герман К.Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті : Фонетика, фонологія / Костянтин Федорович Герман. – Чернівці : Рута, 1995. – 391 с.
5. Глуховцева К.Д. Динаміка українських східнослов'янських говірок : монографія. / Катерина Дмитрівна Глуховцева. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 592 с.
6. Говори української мови : збірник текстів / [уклад.: С.Ф. Довгопол, А.М. Залеський, Н.В. Прилипка ; відп. ред. Т.В. Назарова]. – К. : Наук. думка, 1977. – 591 с.
7. Гриценко П.Ю. Моделювання системи діалектної лексики / Павло Юхимович Гриценко. – К. : Наук. думка, 1984. – 226 с.
8. Дзендзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології: вступні розділи / Йосип Олексійович Дзендзелівський / [ред.: К.Й. Галас, В.І. Добош]. – Ужгород: Ужгород. держ. ун-т, 1966. – 100 с.
9. Дзендзелівський Й.О. Стан дослідження генези українських діалектів / Й.О. Дзендзелівський // Мовознавство. – 1981. – № 1. – С. 86–90.
10. Діалектні групи і говори української мови: [метод. матеріали з курсу укр. діалектології / упоряд. С.П. Бевзенко; відп. ред. В.П. Дроздовський]. – Одеса, 1975. – 54 с.
11. Діалектологічний бюлетень / [відп. ред. Ф.Т. Жилко]. – К., 1961. – Вип. 8. – 112 с.
12. Добош В.І. Синтаксис українських південнокарпатських говорів: [текст лекцій] / Василь Іванович Добош; [ред. І.І. Фекета]. – Ужгород, 1971. – 120 с.
13. Дослідження з української діалектології: зб. наук. пр. / АН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; [відп. ред. П.Ю. Гриценко]. – К.: Наукова думка, 1991. – 264 с.
14. Жилко Ф.Т. Говори української мови. / Ф. – К.: Радянська школа, 1958. – 172 с.
15. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови: [посіб. для фак. мови й л-ри пед. ін-тів] / Федот Трохимович Жилко. – К.: Радянська школа, 1955. – 316с.
16. Жилко Ф.Т. Сучасна українська літературна мова і діалекти / Федот Трохимович Жилко // Українська мова і література в школі. – 1964. – № 5. – С. 20–26.
17. Жовтобрюх М.А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів / М.А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1973. – № 1. – С. 3–15.
18. Залеський А.М. Діалектна основа фонологічної системи української мови/ А.М. Залеський // Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами: зб.ст. / [ред. М.А. Жовтобрюх]. – К.: Наукова думка, 1977. – С. 50–96.

19. Залеський А.М. Парадигматичні і синтагматичні умови функціонування шиплячих у гуцульському говорі / А.М.Залеський // Фонетична, морфологічна і лексична система українських говорів: зб. ст./ [відп. ред. І.Г. Матвіяс]. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 3–29.
20. Залеський А.М. Функціональний статус шиплячих у говорах північного наріччя/ А.М. Залеський // Структурні рівні українських говорів: [зб. ст.] / АН УРСР; Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; [відп. ред. І.Г. Матвія]. – К.: Наукова думка, 1985. – С. 52–75.
21. Калнынь Л.Э. Опыт моделирования системы украинского диалектного языка. Фонологическая система / Людмила Эдуардовна Калнынь. – М.: Наука, 1973. – 398 с.
22. Матвіяс І.Г. Засади української діалектології / І.Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2000. – №1. – С. 3–8.
23. Матвіяс І.Г. Роль буковинських говірок в утворенні західноукраїнського варіанта літературної мови / І.Г. Матвія // Українська мова на Буковині: матеріали Всеукр. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народження Юрія Федьковича, (Чернівці, 13–15 жовтня 1994 р.). – Чернівці: Рута, 1994. – С. 7–8.
24. Матвіяс І.Г. Українська літературна мова і територіальні діалекти в їх взаємодії в різних історичних етапах / І.Г. Матвіяс // Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами: зб. ст. / [ред. М.А. Жовтобрюх]. – К.: Наукова думка, 1977. – С. 5–31.
25. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори / Іван Григорович Матвія; [відп. ред. П.Ю. Гриценко]; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наукова думка, 1990. – 168 с.
26. Михальчук К. П. Наречия, поднаречия и говоры Южной России в связи с наречиями Галичины / К.П. Михальчук // Труды этнографическо-статистической комиссии экспедиции в Западнорусский край: материалы и исследования. – СПб., 1872. – Т.7, вып. 2. – С. 453–512.
27. Німчук В.В. Про походження українських діалектів/ В.В. Німчук// Україна: Наука і культура. – К., 1993. – Вип.26–27. – С. 233–250.
28. Німчук В. В. Проблема українського діалектогенезису / В.В. Німчук // Проблеми сучасної ареології / [відп. ред. П.Ю. Гриценко]. – К.: Наукова думка, 1994. – С. 25–47.
29. Структурні рівні українських говорів: зб. ст. / [відп. ред. І. Г. Матвіяс]; АН УРСР; Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні – К.: Наукова думка, 1985. – 184 с.
30. Українська діалектна морфологія / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; [ред. Ф.Т. Жилко]. – К., 1969. – 200 с.
31. Українська лінгвістична географія: зб. ст. / [ред. Ф.Т. Жилко]. – К.: Наукова думка, 1966. – 154 с.
32. Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами: зб. ст. / [ред. М.А. Жовтобрюх]. – К.: Наукова думка, 1977. – 201 с.
33. Український діалектологічний збірник / [ред. П.Ю. Гриценко]. – К.: Довіра, 1997. – Кн. 3.: Пам'яті Тетяни Назарової – 471 с.

6. Інформаційні ресурси

Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Атлас_української_мови

Режим доступу: [petrovkabook.zakupka.com › 185609612-atlas-ukrains..](http://petrovkabook.zakupka.com/185609612-atlas-ukrains..) Атлас української мови. В трьох томах.

Режим доступу : <http://lemko.org/pdf/mamoT.> Ванько Ю. Карпатські русинські діалекти.

Режим доступу: www.rusynacademy.sk/rusynski/rusyn_jazyk.html#Карпатські_русинські_діалекти.

Режим доступу : <http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2018/N1/5>.

Белей Л. Русинська мова на теренах центральної Європи.

Режим доступу: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/24258/1/Леся%20ХОМЧАК._Леся_Хомчак._До_функціонування_надсянських_говірок_в_умовах_білінгвізму.

Режим доступу: http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-14.В.Грещук,В.Грещук_Наддністрянський_діалект_у_мові_новел_та_оповідань_Богдана_Голода.

Режим доступу: <http://www.volynpost.com/news/150605-vandity-karabkatysia-telebendaty-nezvychna-volynska-govirka> Гвандіти, карабкатися, телебендати: незвична волинська говірка.

Режим доступу: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/2297> Н.Коваленко. Лексика подільських говірок у «Словарі української мови» Б.Грінченка.

Режим доступу: <https://www.nasze-slowo.pl/yak-boykayut-boyki> Як «бойкають» бойки.

Режим доступу: <https://varosh.com.ua/projects/zakarpatskyj-dialekt-shho-cze-take-yak-vin-vynyk-ta-chomu-vazhlyvo-yogo-beregty/> «Закарпатський діалект»: що це таке, як він виник та чому важливо його берегти.

Режим доступу: https://www.wikizero.com/uk/Західнополіський_говір.

Режим доступу: https://www.wikizero.com/uk/Східнополіський_говір.

Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um169.htm> Слобожанський говір.

Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um169.htm> Король О.С. Степовий говір південно-східного наріччя української мови.

Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/42975879>. Т.Щербина. Походження говірок середньонаддніпрянського-степового порубіжжя у світлі ареалогії.

Режим доступу: <http://jvestnik-b.donnu.edu.ua/article/view/2568>. Мартинова Г.І. Інтерпретація етнофразем у діалектному тексті.